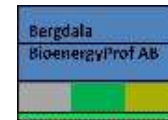

Effektiv eldningsteknik 1:

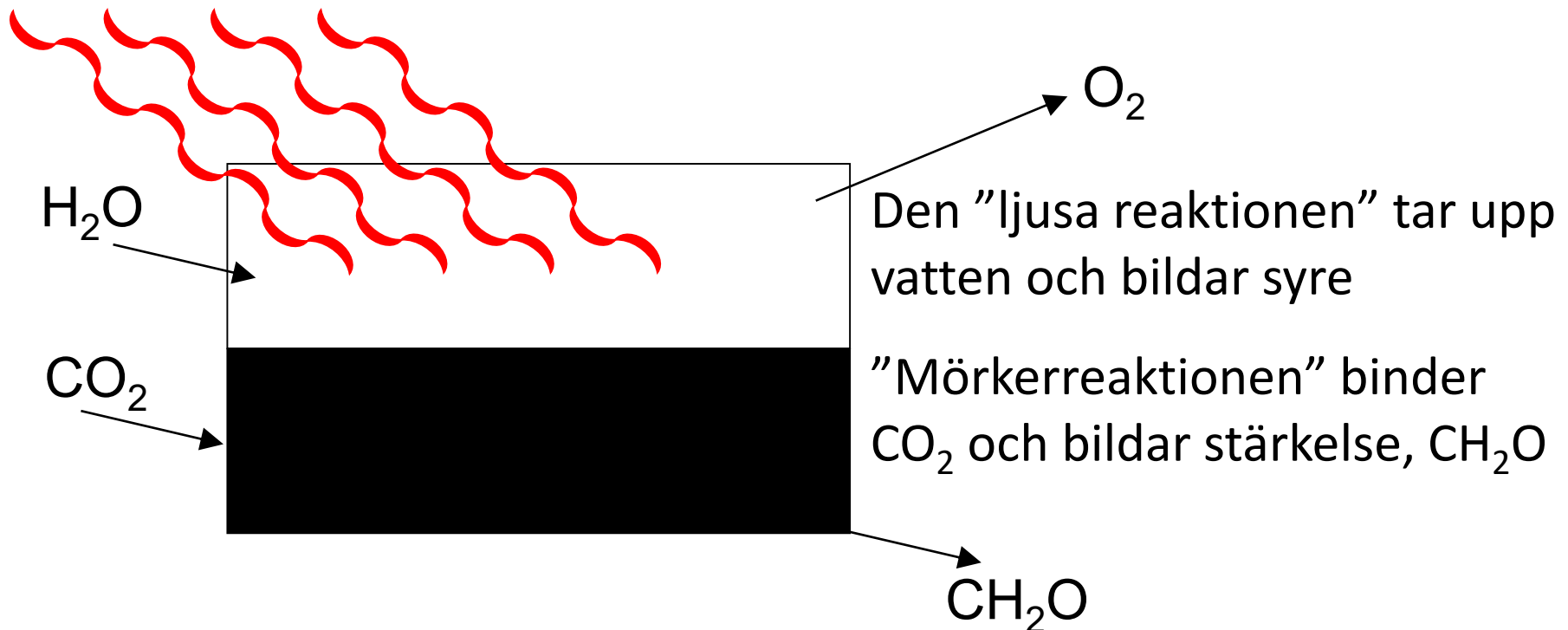
Vad är egentligen ett bränsle (I)?

Björn Zethräus

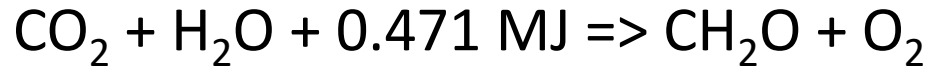
Professor i Bioenergiteknik/Förbränningsteknik

Fotosyntesen består av två olika huvudreaktioner

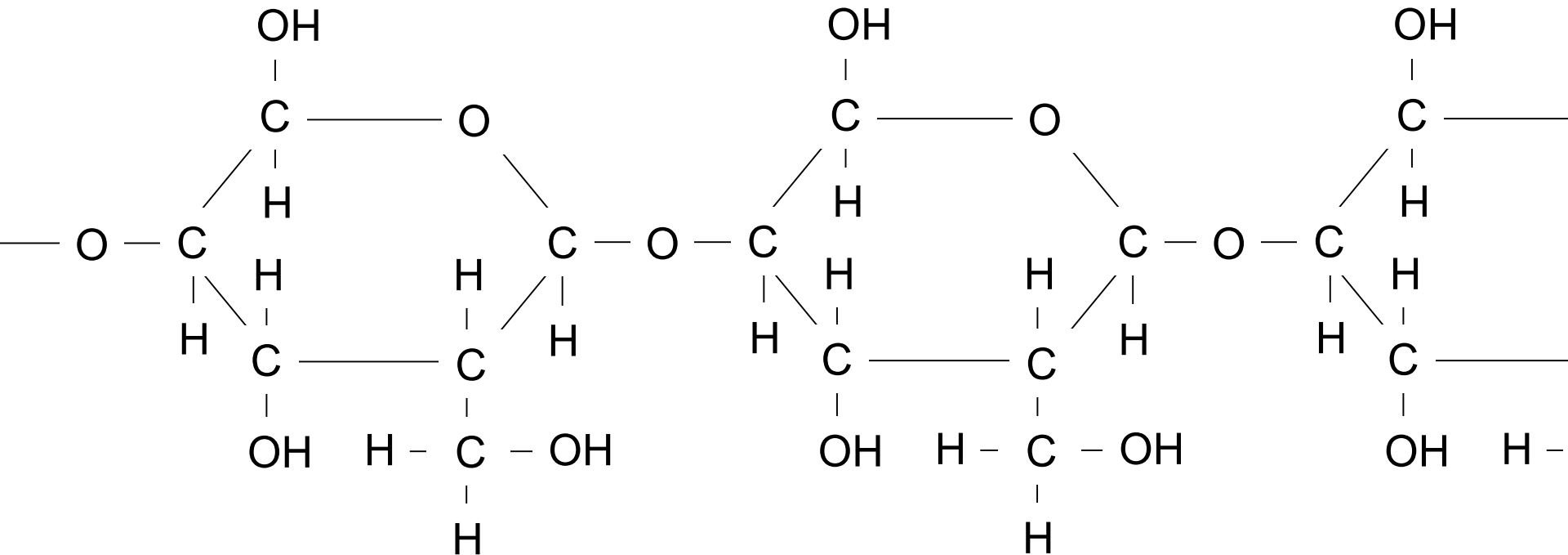
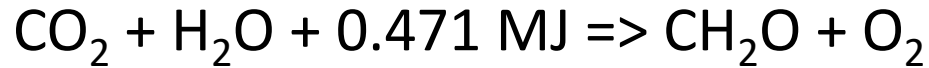
Fotosyntesen blir – summariskt

Stärkelseenheter – CH_2O – kopplas nu samman, först till glukos, sedan till cellobiosenheter via en syrebrygga och sedan till jättemolekyler, cellulosa, med 1500-2500 cellobiosbitar i varje molekyl.

Cellulosa är den vanligaste organiska föreningen på jorden och årligen bildas ungefär 150 000 000 000 ton cellulosa via fotosyntes.

Fotosyntesen bildar till slut cellulosa

Cellulosans kemiska formel alltså $(C_6H_{10}O_5)_n$

6 mol kolatomer ($6 \cdot 602\,252\,000\,000\,000\,000\,000\,000$ st) väger 72 gram.

10 mol väteatomer ($10 \cdot 602\,252\,000\,000\,000\,000\,000\,000$ st) väger 10 g.

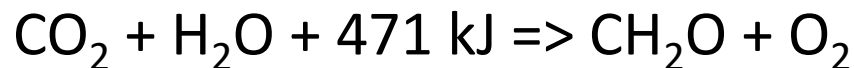
5 mol syreatomer ($5 \cdot 602\,252\,000\,000\,000\,000\,000\,000$ st) väger 80 g.

Alltså väger en mol cellulosa 162 gram.

162 gram cellulosa består av

- 72 g C, 44.4 %,
- 10 g H, 6.2 %
- resten, 49.4 %, är syre

Fotosyntesen var

1 mol stärkelse: 12 g C + 2 g H + 16 g O = 30 g

I stärkelsen finns alltså $471 \text{ kJ}/30 \text{ g} = 15.7 \text{ MJ/kg}$

Biomassans huvudkomponenter är

Stärkelse – 40 % C, 6.7 % H, 53.3 % O – innehåller alltså 15.7 MJ bunden energi per kg torrsubstans

Cellulosa – 44.4 % C, 6.2 % H, 49.4 % O – innehåller litet mera energi, ca 17 MJ/kg torrsubstans.

Hemicellulosa består av andra sockerarter än glukos men är, precis som cellulosan, en polysackarid. Den innehåller litet mindre energi, 16-17 MJ/kg torrsubstans.

Lignin är en helt annan typ av förening, en polymer, och innehåller mera energi än de andra, ca 25-26 MJ/kg.

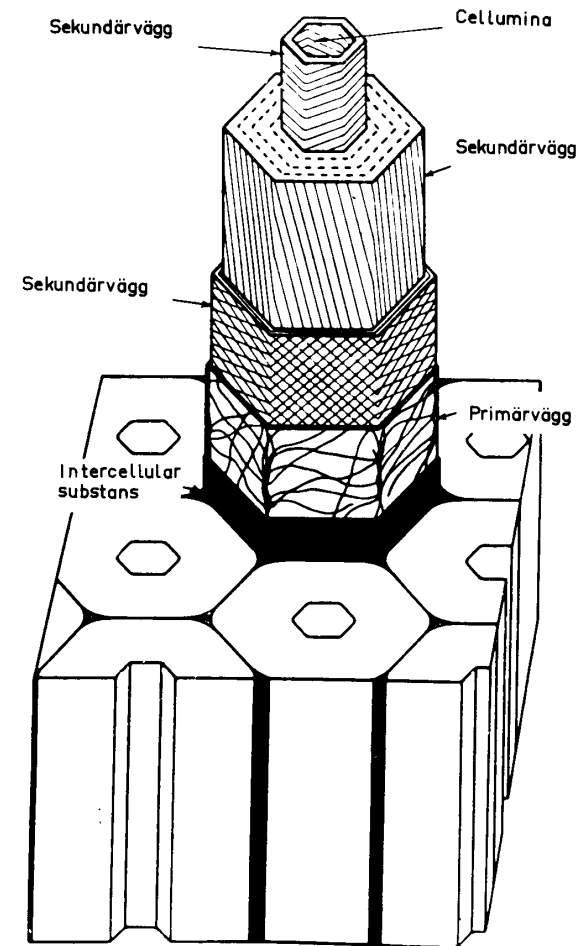
Växtceller

Cellulosan, hemicellulosan och ligninet bygger tillsammans upp cellväggarna i träd och växter.

I barrträd är strukturen ungefär denna.

Ligninet ”limmar ihop” de långa cellulosa-fibrerna till en stabil struktur.

Hos lövträd är strukturen annan.

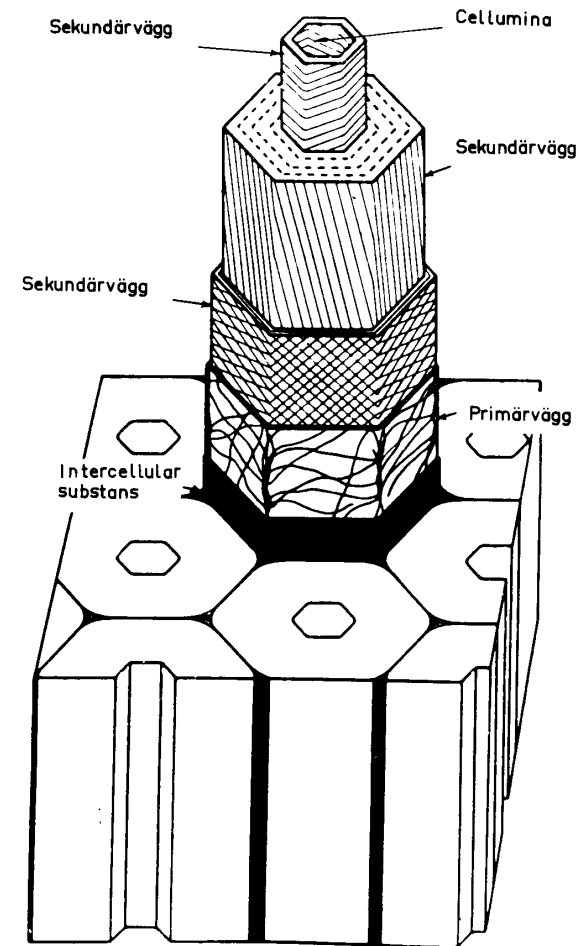

Växtceller

Cellväggens kompaktdensitet är i praktiken samma, 1560 kg/m^3 , hos alla trädslag.

Olika densitet hos olika trädslag avspeglar därför i huvudsak olika porositeter, f_{por} , så att torrsubbstansens densitet

$\rho_{TS} = (1 - f_{por}) \cdot 1560 \text{ kg/m}^3$, där porositeten är 80 % i balsaträ men bara 20 % i ebenholts.

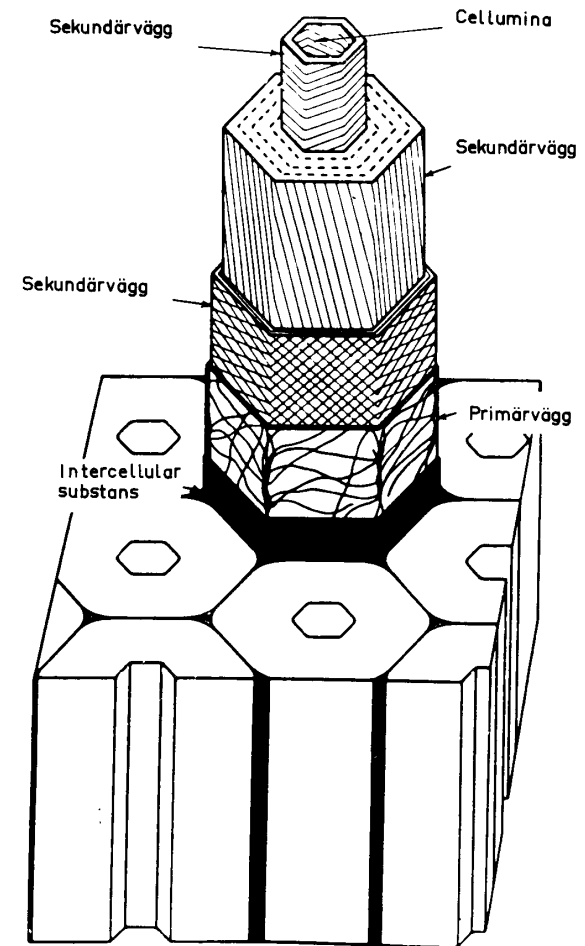

Växtceller

I cellerna lagras även närings- och mineralämnen lösta i vatten. Näringsämnen är bland andra N (kväve), P (fosfor) och K (kalium), men halterna av andra ämnen som exempelvis kalcium kan vara betydande.

Spårämnen – svavel, klor och annat – förekommer också.

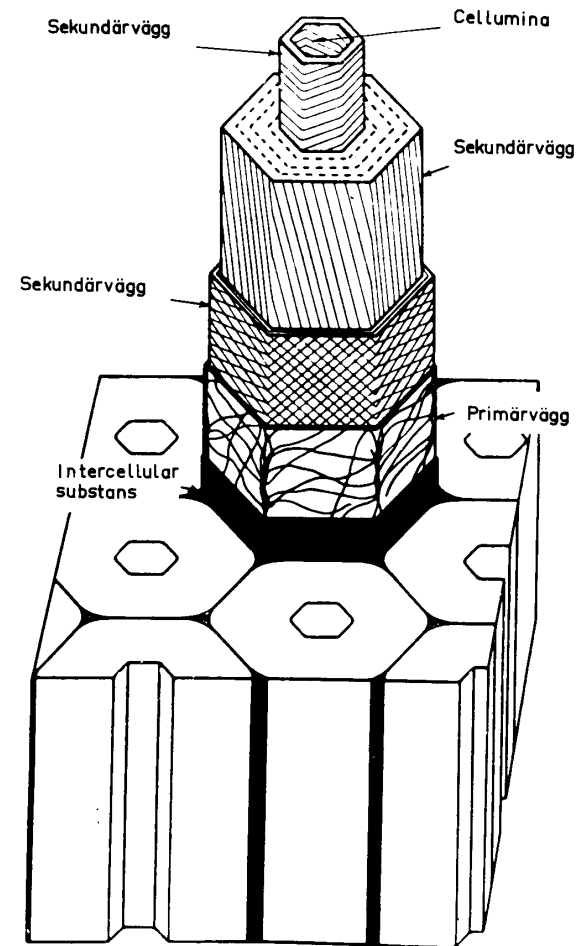

Växtceller

Närings- och mineralämnen är, ur förbränningsteknisk synpunkt, oönskade och kallas **aska**.

Askhalten är störst i de delar av trädet där transporten sker.

- Askhalt i ren stamved typiskt < 1 %.
- Askhalt i bark typiskt cirka 1-4 %.
- Askhalt i gröna delar typiskt cirka 2-6 %.

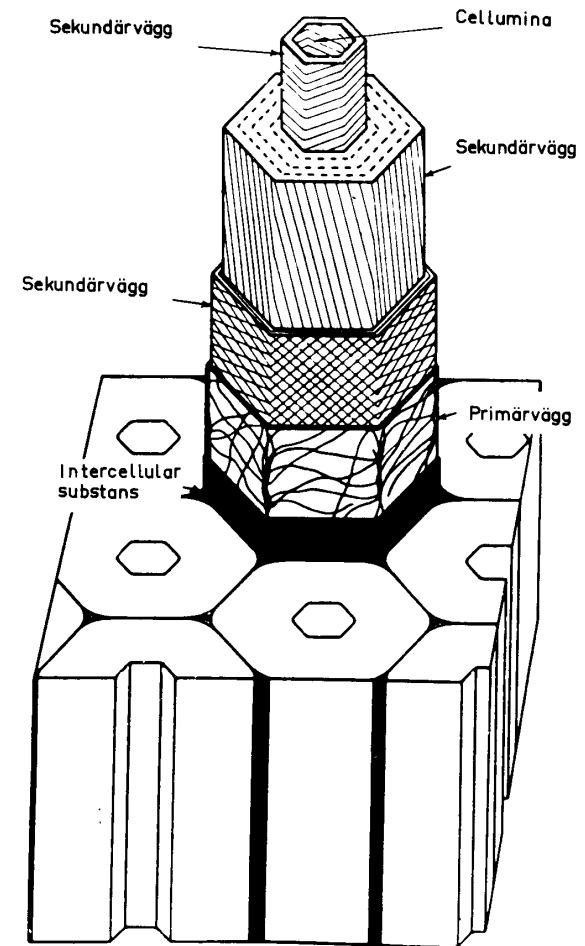

Växtceller

Den hexagonala cellstrukturen gör att den interna arean hos torrt trä blir mycket stor.

Typiskt värde är $400 \text{ m}^2/\text{gTS}$.

Samtidigt kan trä ta upp och hålla stora mängder vatten. En del av vattnet binds med vätebindningar till cellväggen, en relativt konstant mängd motsvarande 21 vikt-% fukthalt.

Fukthalten varierar över året

Lövträd vid lövsprickning – Över 50 %

Lövträd under sommaren – Successivt sjunkande

Lövträd vid lövfällning – Cirka 35 %

Lövträd under vintern – Cirka 35 %

Barrträd strax före tjällossningen – Cirka 45 %

Barrträd strax efter tjällossningen – Cirka 60 %

Barrträd under sommaren – Sakta avtagande

Barrträd under vintern – cirka 50 %

Trädslag och olika delar har olika sammansättning:

Värdena är mycket approximativa och gäller askfri substans

Barrträd (ved) – typiskt värmevärde cirka 20-21 MJ/kgTS:

40-45 % cellulosa 25-30 % h-cell 25-30 % lignin

Barrträd (bark) – typiskt värmevärde cirka 21-22 MJ/kgTS :

25-35 % cellulosa 20-35 % h-cell 40-55 % lignin

Lövträd (ved) – typiskt värmevärde cirka 18-19 MJ/kgTS :

40-45 % cellulosa 25-35 % h-cell 18-25 % lignin

Lövträd (bark) – typiskt värmevärde cirka 22-23 MJ/kgTS :

30-40 % cellulosa 15-30 % h-cell 40-50 % lignin

Värmevärde $\Delta H_{Eff} = \Delta H_{TS} \cdot (1 - f_F) \cdot (1 - f_A) - 2.443 \cdot f_F$ MJ/kg

Betrakta nu cellulösans kemiska sammansättning för 100 miljoner år sedan, men anta värmevärdet 19.2 MJ Under anaerob nedbrytning kommer materialet i huvudsak att förlora sitt syreinhåll:

<u>1 kg, 1000 g</u>	<u>Kvar idag</u>
440 g C	440 g C
62 g H	62 g H
494 g O	<i>Försvunnit</i> 0 g O
	502 g

All energi återstår, idag: $19.2 \text{ MJ}/0.502 \text{ kg} = 38 \text{ MJ/kg}$

Efter anaerob nedbrytning fås ett nytt bränsle med

$440/502 \approx 88 \% \text{ C}$

$64.3/502 \approx 12 \% \text{ H}$

Värmevärde närmare 40 MJ/kg

Detta är precis vad vi har i olja och stenkol

Bränslen som en produkt av fotosyntesen:

- Biomassa är cirka 50 % C, 6-7 % H, rest syre
- Biomassa har värmeverden 15-25 MJ/kg_{TS}
- Fossila bränslen är cirka 85-90 % C, rest H
- Fossila bränslen har värmeverden 30-45 MJ/kg_{TS}

Ett bränsle kan då betraktas som någonting som innehåller lagrad solenergi, bunden i energirika kemiska föreningar.

Bränslen som en produkt av fotosyntesen:

- Biomassa är cirka 50 % C, 6-7 % H, rest syre
- Biomassa har värmevärdet 15-25 MJ/kg_{TS}
- Fossila bränslen är cirka 85-90 % C, rest H
- Fossila bränslen har värmevärdet 30-45 MJ/kg_{TS}

Ett bränsle kan då betraktas som någonting som innehåller lagrad solenergi, bunden i energirika kemiska föreningar.

Förbränning blir då att köra fotosyntesen baklänges:

Effektiv eldningsteknik 1:

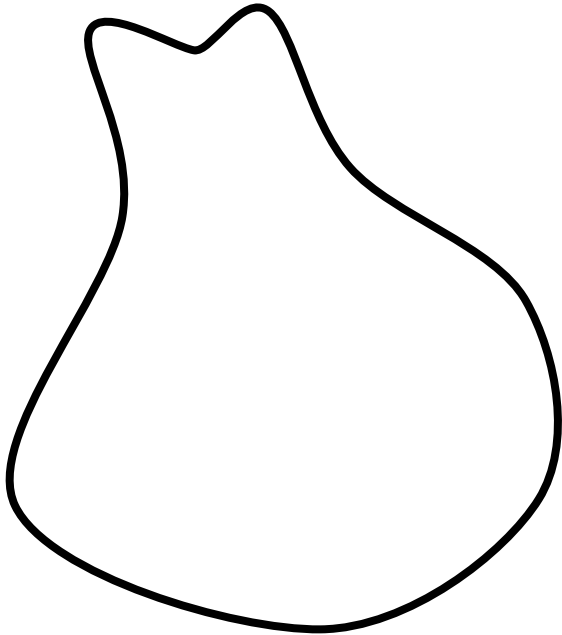
Vad är egentligen ett bränsle (II)?

Björn Zethræus

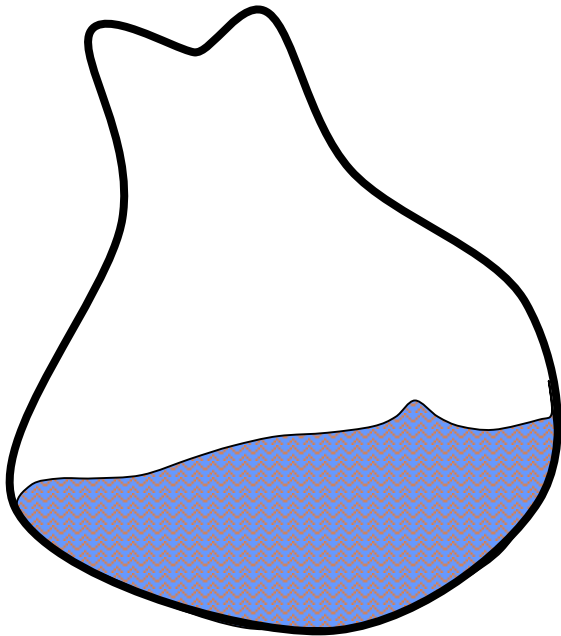
Professor i Bioenergiteknik/Förbränningsteknik

Betrakta en partikel som består av fyra beståndsdelar:

Betrakta en partikel som består av fyra beståndsdelar:

Vatten förekommer alltid i fasta bränslen

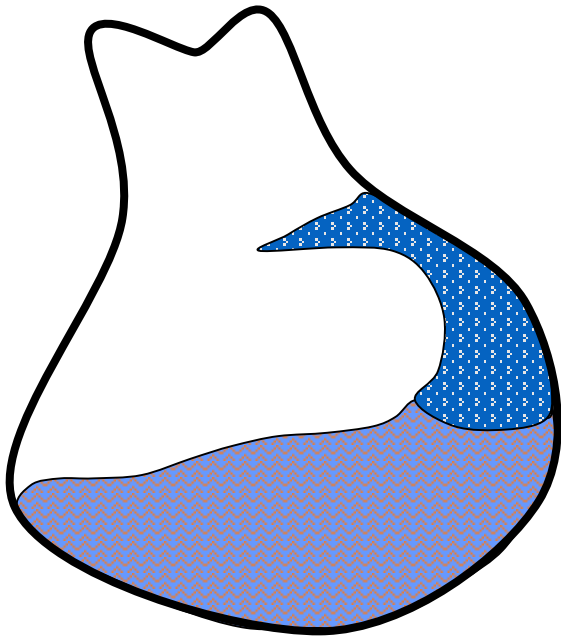
I färsk biomassa kan det vara upp till cirka 65 %, i kol kan det vara ner till enstaka %, i pellets är det 5-9 %, i briketter 10-15 %, i lufttorkat bränsle 20-45 % - men det finns alltid med.

Betrakta en partikel som består av fyra beståndsdelar:

Aska.

I biobränslen kan askan dels vara de nödvändiga närings- och mineralämnerna som växten behöver, ca 0,5 – 6 %, men ofta dominerar aska från olika hanteringssteg och totalhalten kan vara upp till 8-10 %.

Det kan vara vägdamm, jord och sten från hygge, terminal eller bränslegård och liknande.

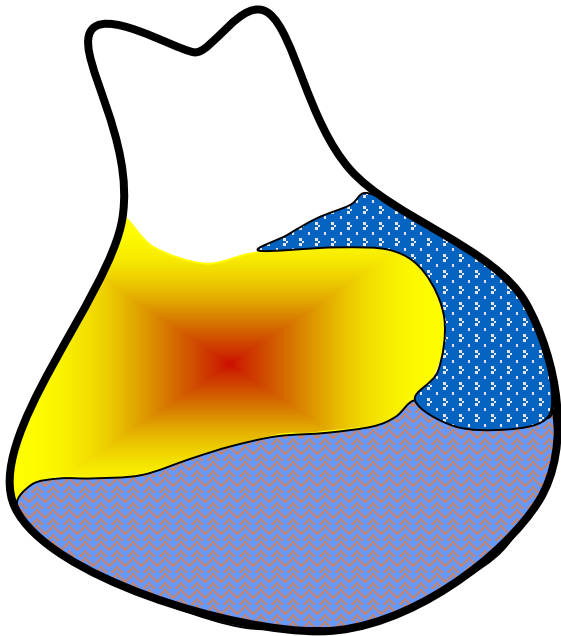
Betrakta en partikel som består av fyra beståndsdelar:

Flyktiga, brännbara beståndsdelar.

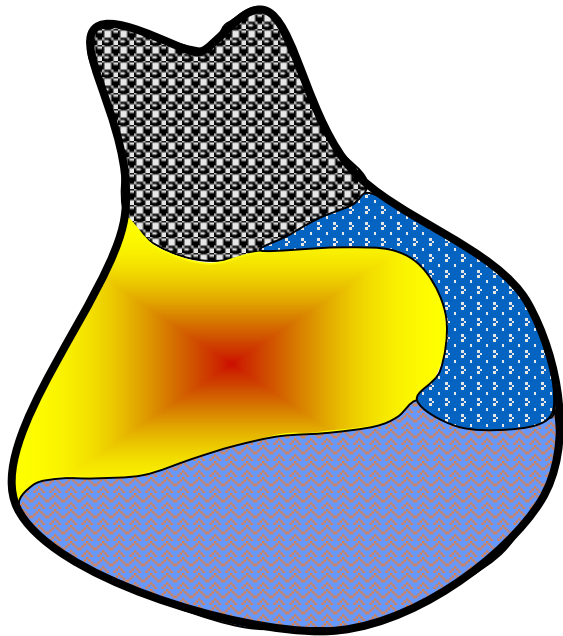
Detta är kolväten, kolmonoxid, väte och andra brännbara gaser som bildas och avges då bränslet värms till 700 °C utan syre.

Först avgasas (*pyrolyseras*) hemicellulosan, sedan cellulosan och sist ligninet.

Från typiska trädbränslen avges ca 65-75 % av torrvikten i form av flyktiga gaser.

Betrakta en partikel som består av fyra beståndsdelar:

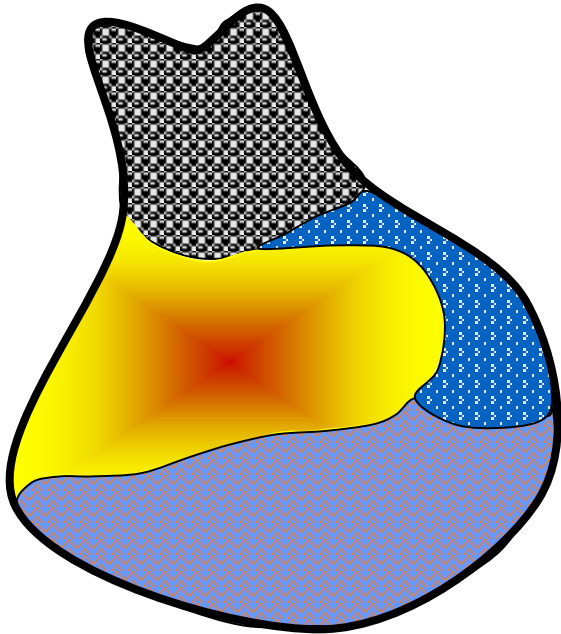
Fast bränslerest, träkol, “char”.

Detta är inte kemiskt rent kol – men kol är det dominerande grundämnet i denna rest.

Värmevärdet i den fasta bränsleresten är cirka 32-35 MJ/kg medan värmevärdet i de flyktiga gaserna är lågt, cirka 12-15 MJ/kg.

Ungefär hälften av energin frigörs alltså från gaserna och hälften från charen.

Låt nu partikeln/droppen komma in i en het eldstad:

Först förångas vattnet och avges.

Denna torkning kräver energi – det är en *endoterm* process.

Förångningen innebär att bränslepartikelns temperatur hålls låg – visserligen inte konstant 100 °C, men ändå rimligt låg...

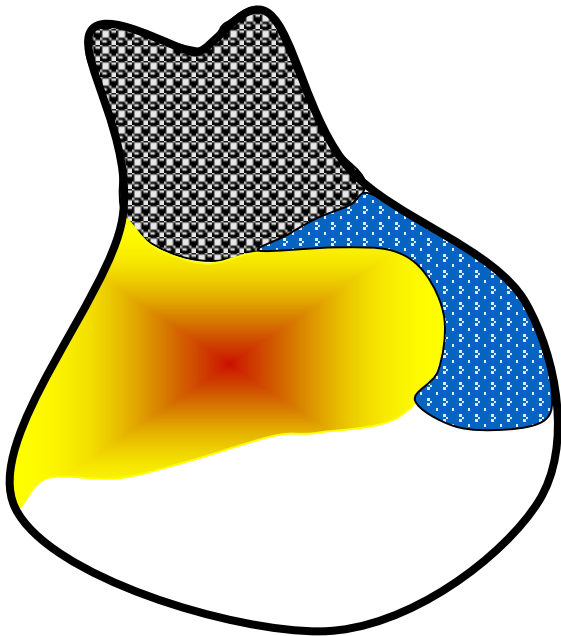
Låt nu partikeln/droppen komma in i en het eldstad:

Efter torkningen värms partikeln och flyktiga, brännbara gaser bildas och avges.

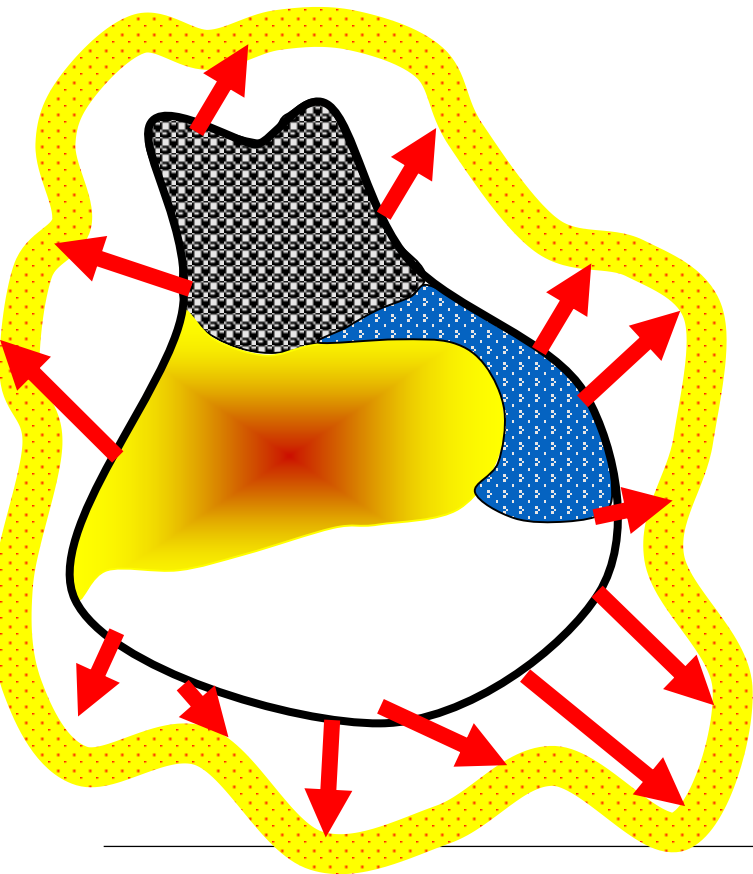
“Avgasning” eller “pyrolys” – men *inte* “förgasning”, det är en annan process.

Även detta är en *endoterm* process.

Från en biobränslepartikel avges gaserna främst längs fibrerna – vilket gör att krossad flis, huggen flis eller salixflis bär sig olika åt under avgasningssteget.

Låt nu partikeln/droppen komma in i en het eldstad:

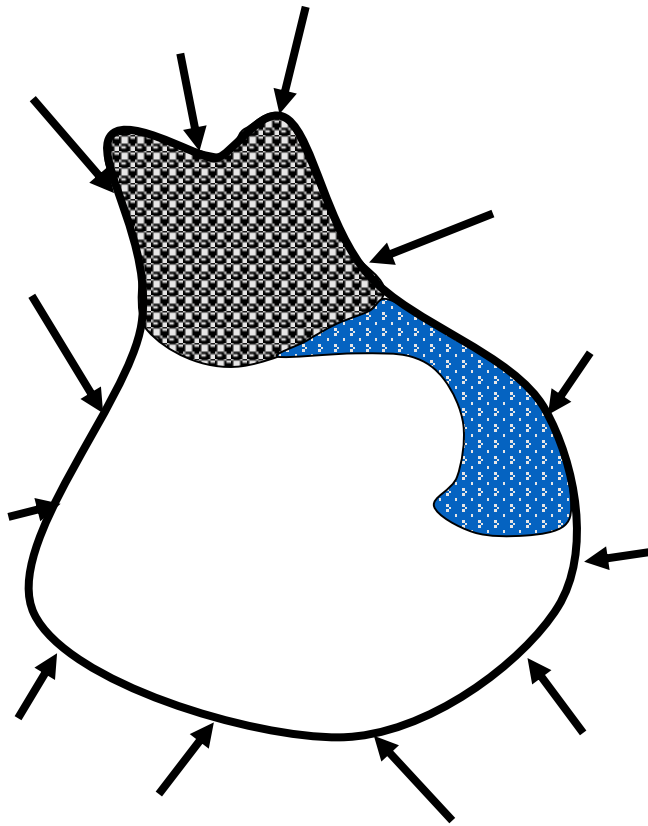

Pyrolys- eller avgasningsprocessen:

Då flykten möter het, syrerik gas i eldstaden antänds den och bildar en gasflamma.

Flamman hindrar syret i gasen att nå partikelytan. Energifrigörelsen i flammen (*exoterm* process) värmer partikeln och tillför nog energi för att driva pyrolysen.

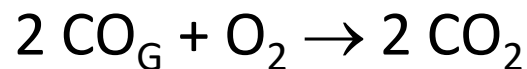
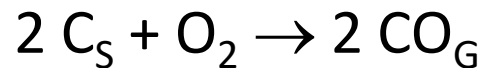
Låt nu partikeln/droppen komma in i en het eldstad:

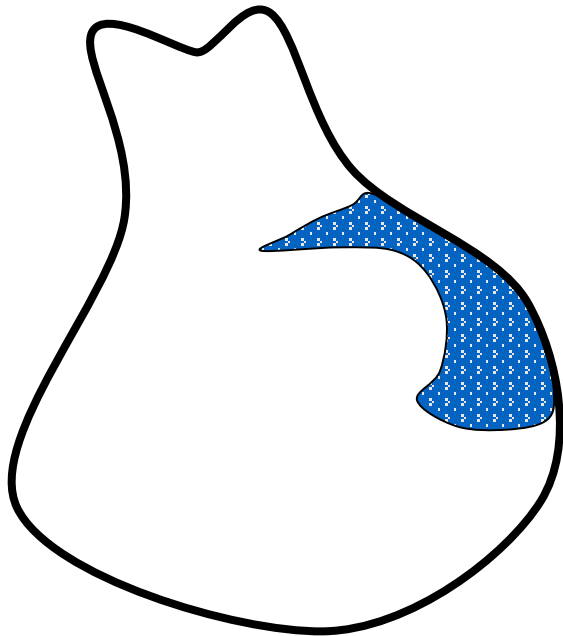
Då gasflamman slocknat kan syre från gasen komma åt partikelytan.

Detta gör att den heta charen antänds och förbränns i fast fas.

Detta sker i två steg – Först oxideras fast kol till CO och sedan förbränns CO i gasfas – Mycket förenklat och kvalitativt:

Låt nu partikeln/droppen komma in i en het eldstad:

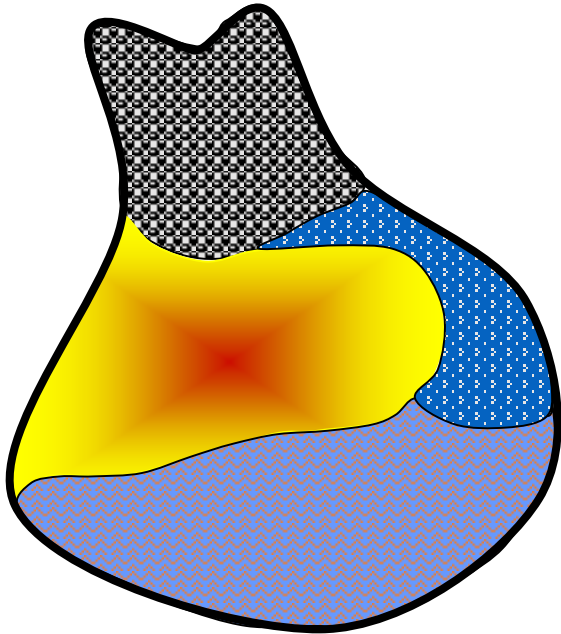
Till slut är det bara askan kvar...

Slutsats av detta betraktelsesätt:

Detta betraktelsesätt säger oss alltså att förbränning sker i flera steg:

1. Torkning
2. Pyrolys
3. Gasförbränning
4. Fastfasförbränning

Däremot säger det inget om bränslets analys eller om dess värmevärde – saker som vi kunde förstå med hjälp av fotosyntesen...

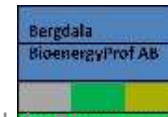

Effektiv eldningsteknik 1:

Vad är egentligen ett bränsle (III)?

Björn Zethræus

Professor i Bioenergiteknik/Förbränningsteknik

Se bränslet som brännbart material + föroreningar

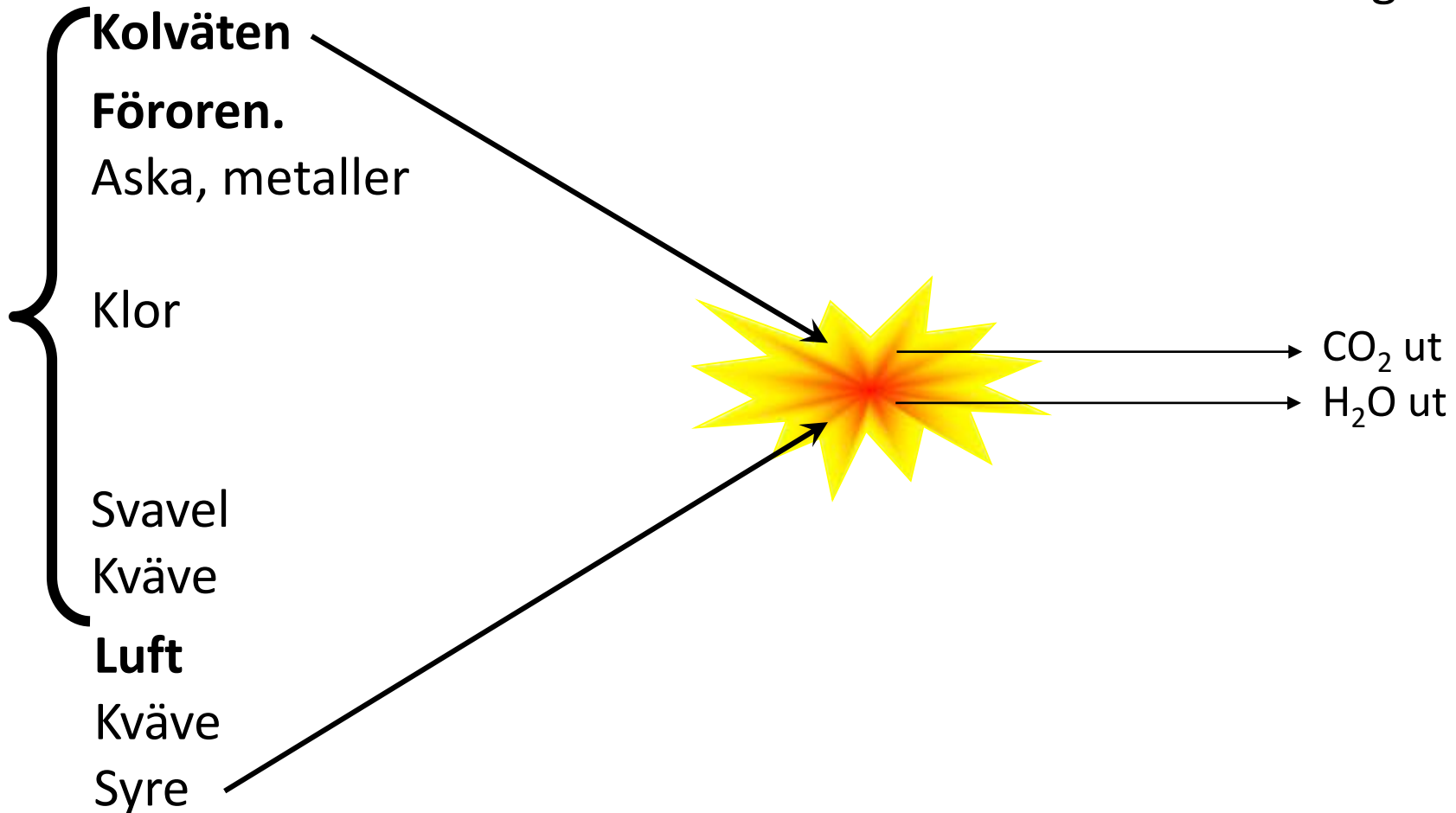
Kolväten
Föroren.
Aska, metaller

Klor

Svavel
Kväve

Tillför luft i avsikt att elda upp bränslets kolväten

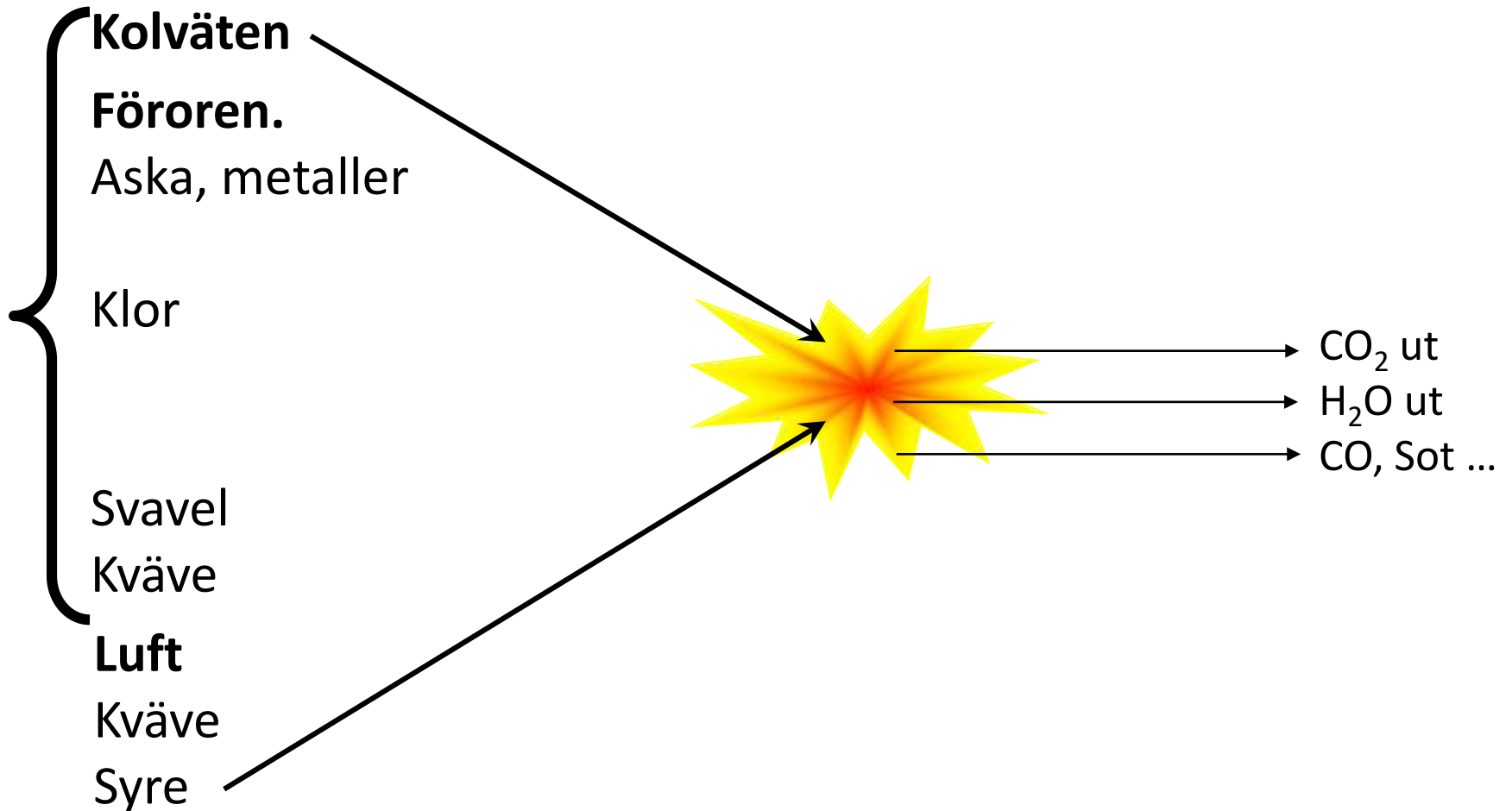
Målet är att bara bilda koldioxid och vattenånga

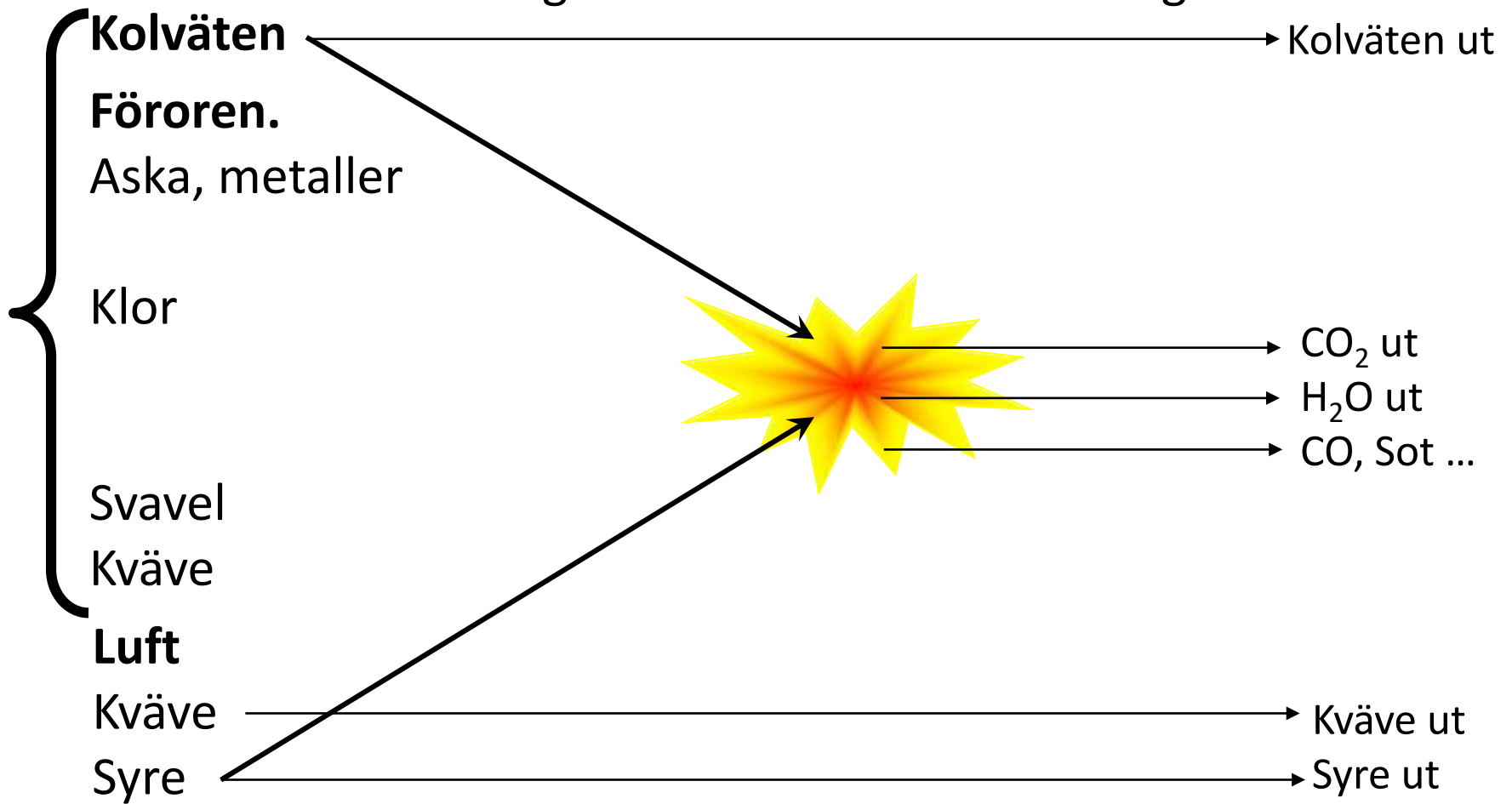
Tillför luft i avsikt att elda upp bränslets kolväten

Viss andel oförbränt måste man räkna med

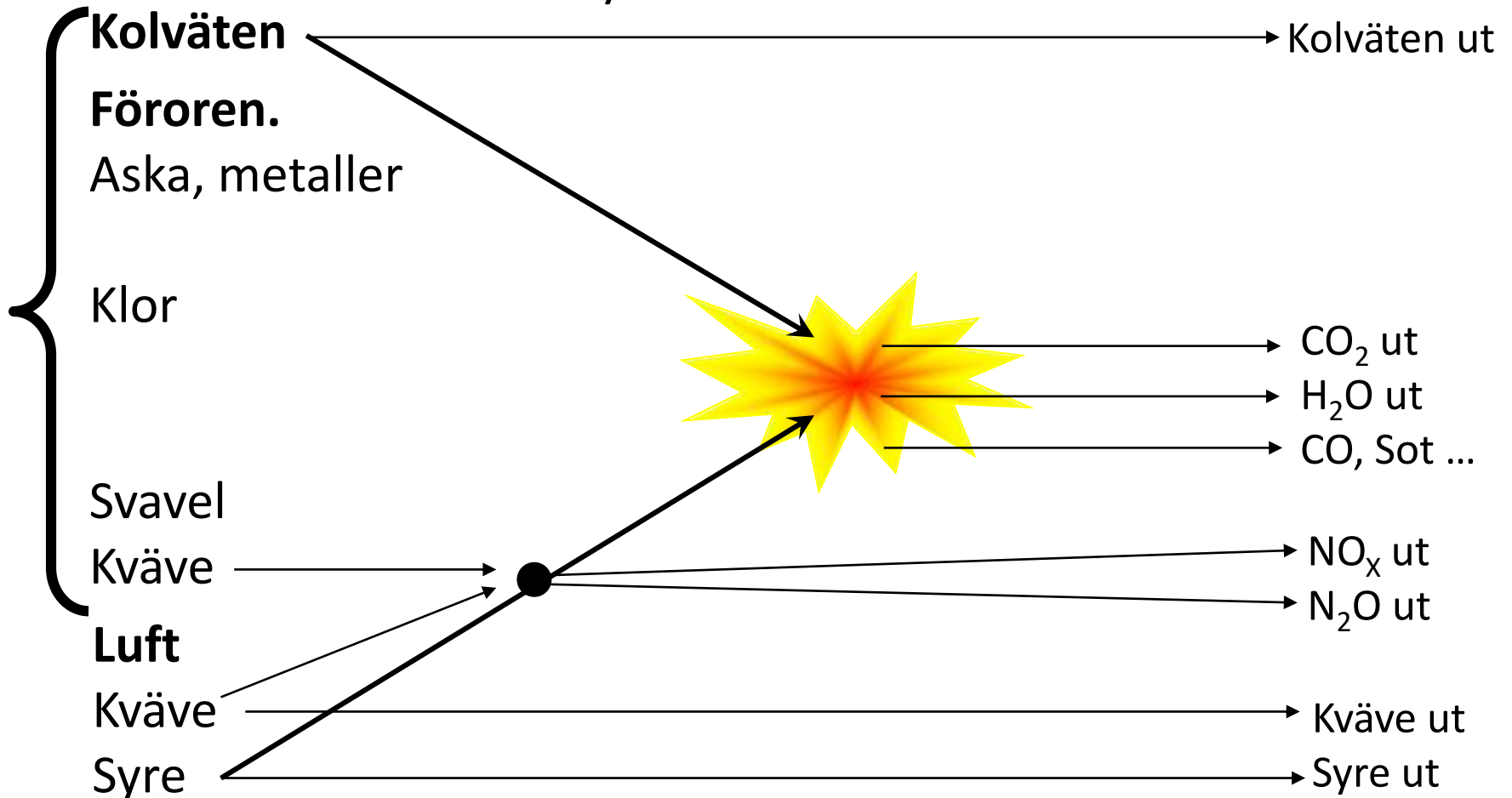
Tillför luft i avsikt att elda upp bränslets kolväten

Blandningen blir inte heller fullständig

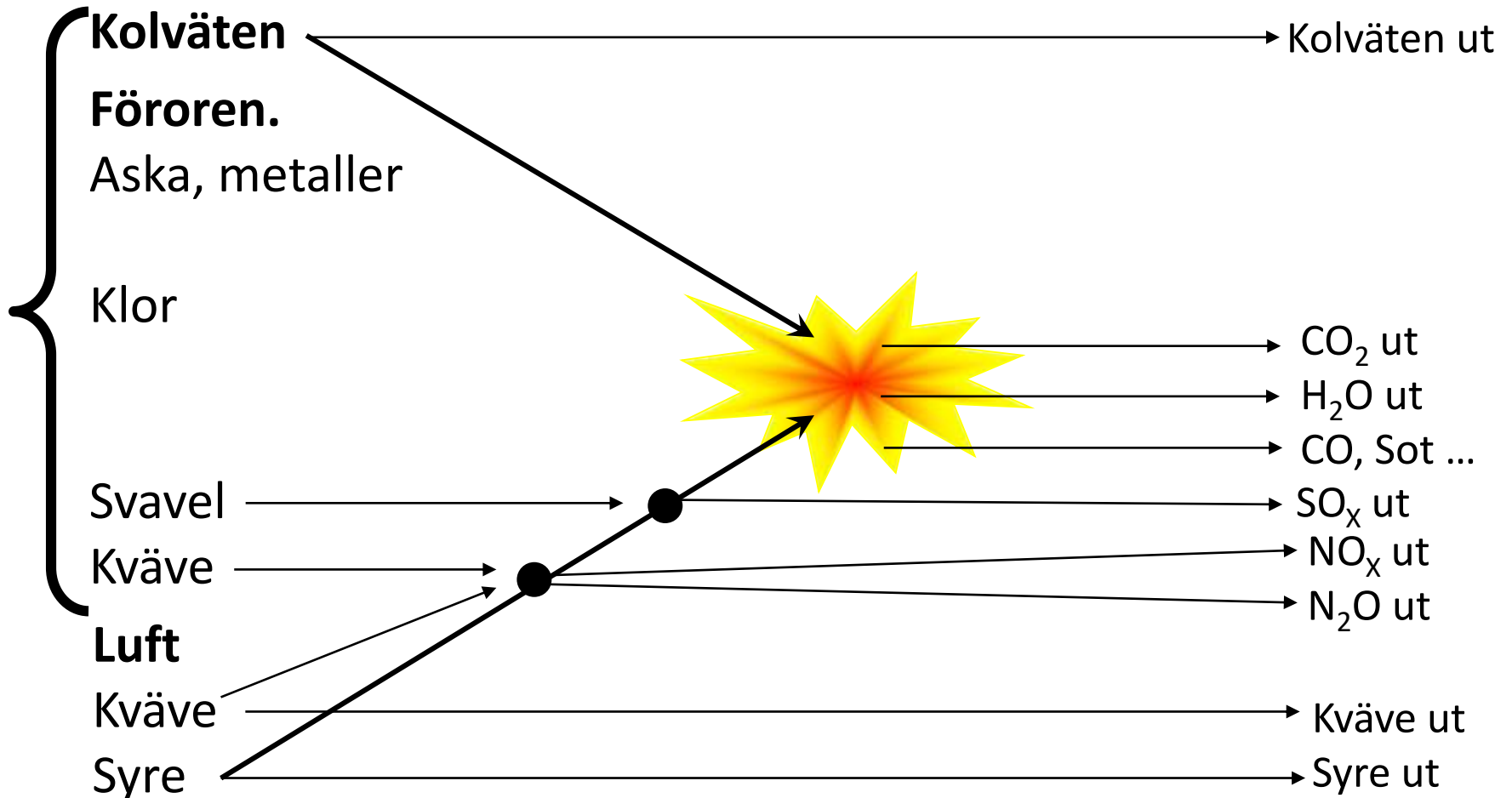
Tillför luft i avsikt att elda upp bränslets kolväten

Kväve och syre bildar en del kväveoxider

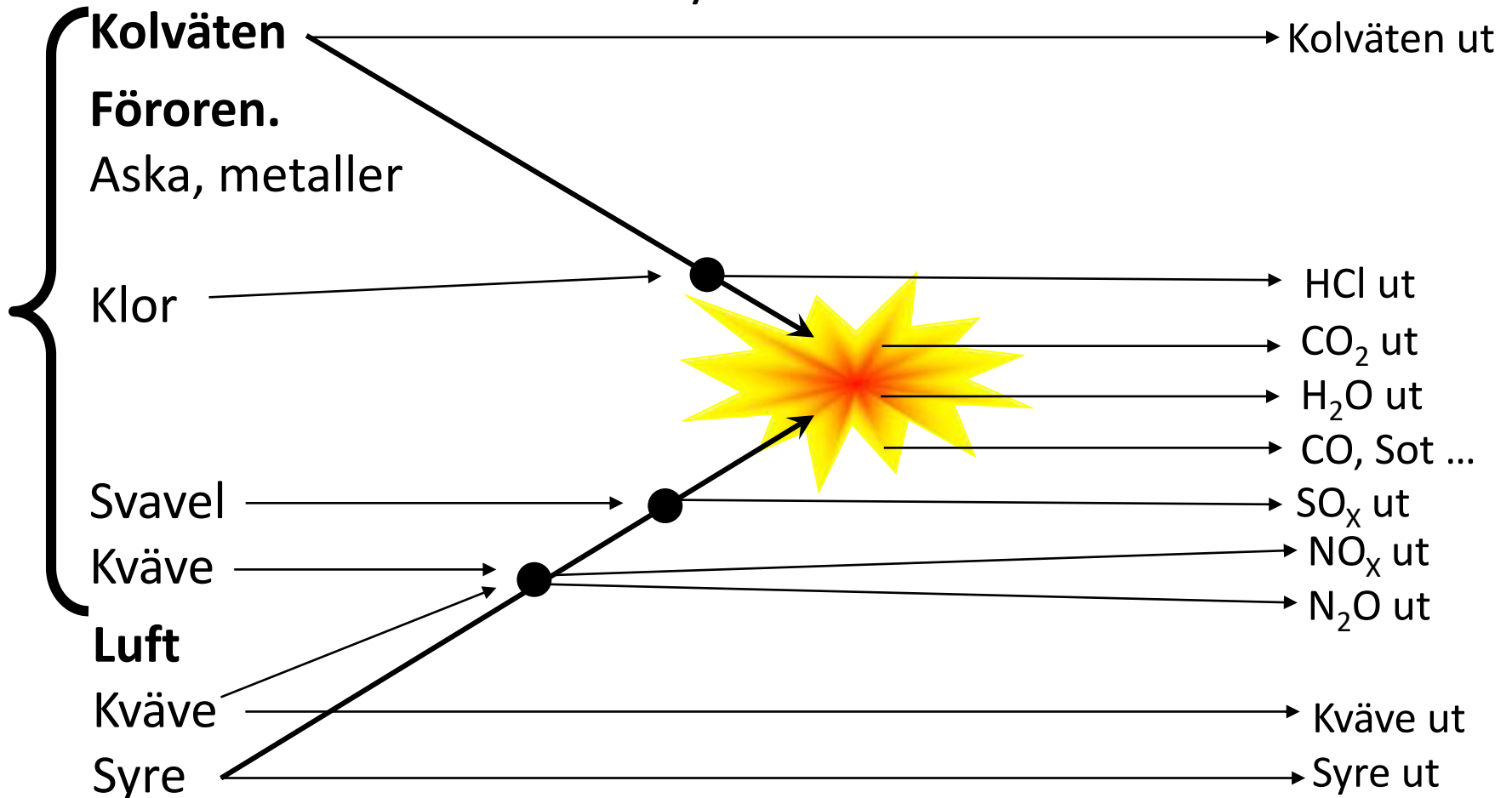
Tillför luft i avsikt att elda upp bränslets kolväten

Svavel bildar olika svaveloxider

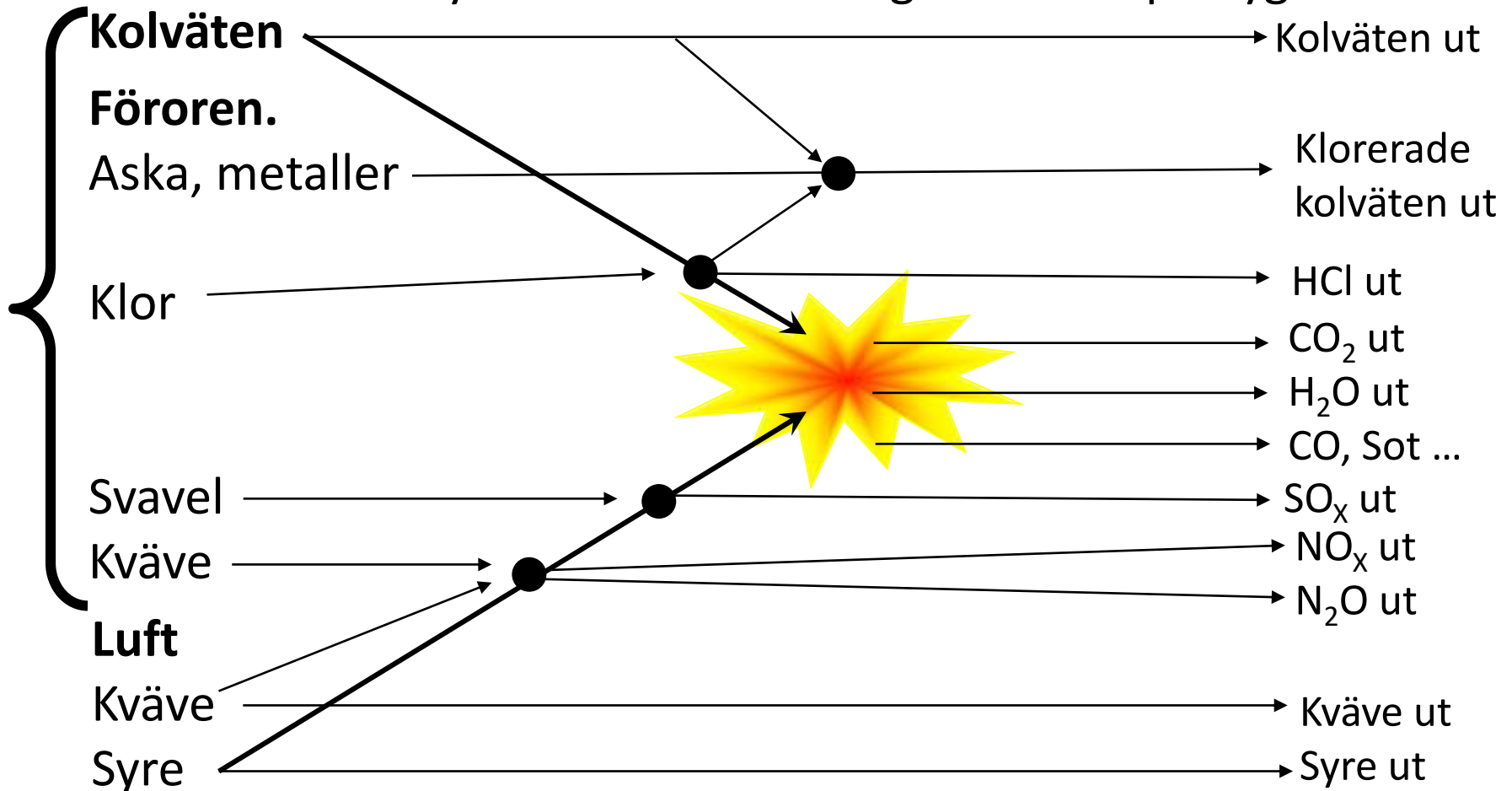
Tillför luft i avsikt att elda upp bränslets kolväten

Klor bildar saltsyra

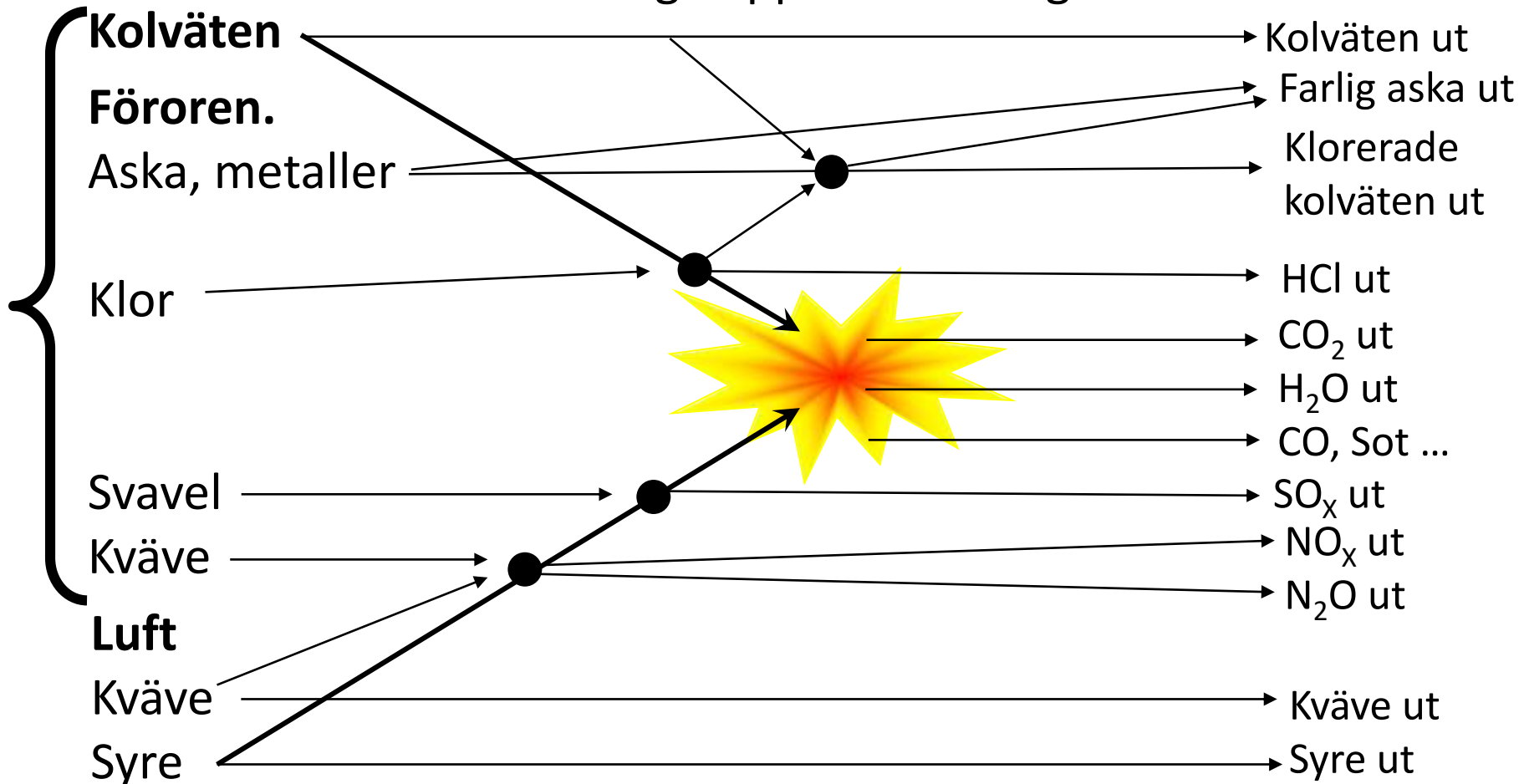
Tillför luft i avsikt att elda upp bränslets kolväten

Saltsyran kan i sin tur reagera vidare på flygaska

Tillför luft i avsikt att elda upp bränslets kolväten

Och detta kan ge upphov till farlig aska

Sett på detta vis kan man förstå att det kan bildas många föroreningar

Men man kan inte förstå bränslets analys och värmevärde.

Man kan inte heller förstå att förbränningen sker i flera steg.

Man måste alltid betrakta bränslet ur dessa tre aspekter och använda den modell som för tillfället är mest anpassad till behovet.